

Бумин хоқон

Бумин хоконнинг хаёти ва кахрамонликлари кадимги Турк Хоконлигининг ташкил топишидаги энг мухим саҳифалардан биридир. Унинг яшаган даври 6-асрнинг бошларига тўғри келиб, ўша даврда туркий халқлар Олтой тоғлари атрофида, Жужан хонлигига қарам бўлиб яшаган эди. Туркийлар темирчилик билан шугулланишган ва ўз қуролларини ясаб, бу ҳунар орқали мустанкиликка интилишган. Жужанлар эса уларни оддий темирчилар деб паст назар билан қарашган.

Буминнинг саҳнага чиқиши

Бумин хокон ёшлигиданок ўз халқининг қуч-қудратини ошириш ва уларни мустанки қилишга интилан. Тарихий манбаларга қўра, у ёшлигидан халқ орасида катта ҳурматга эга бўлиб, халқининг миллий ўзлигини қайта тиклаш йўлида қатъиятли эди.

Бир куни Бумин Жужан хонлигининг қучли ҳукмдори Анахуаннинг кизини хотинликка сўрайди. Бу тақлиф Жужан хони учун қутилмаган зарба бўлади, чунки у туркийларни оддий хизматқорлар деб ҳисоблар эди. Анахуан Буминга қарата: “Сен оддий бир темирчи, қандай қилиб мен билан тенг келмоқчисан?” дея ҳақорат қилади. Аммо бу жавоб Буминга қуч бағишлайди. У ўз халқининг ҳақоратланишига тоқат қилолмай, Жужанларга қарши очик қаршилиққа ўтишга қарор қилади.

Мустанкилик учун жанглар

Бумин тезда Ғарбий Вей давлати билан яширинча иттифок тузади ва Жужан хонлигига

карши кучли зарба беришга тайёрланади. 552-йилда Бумин хокон Жужанларга карши уруш эълон қилади ва жангларда туркий аскарларни бошқариб, душманни тор-мор қилади. Бу жанглар пайтида Бумин ўз халкининг озодлик ва мустақиллик учун қатъиятини кўрсатади. Жужанлар мағлубият аламига чидай олмай, улар хони Анахуан ўзини ўзи ўлдиради.

Илк Турк хоконлигининг асос солиниши

Жангда галаба қозонган Бумин халкига мустақиллик бахш этиб, Турк Хоконлигини барпо қилади. У “элхон” унвонини олиб, халкнинг бирлигини мустахкамлашга қаратилган ислохотлар амалга оширади. Бумин хокон энди оддий темирчи эмас, балки туркий халкларнинг етакчиси, уларнинг мустақиллиги учун курашган қахрамон сифатида тарихда ном қолдиради.

Буминнинг мероси ва қахрамонлиги

Бумин хоконнинг қиска, аммо ёрқин ҳукмронлиги туркий халқлар орасида абадий ҳурматга сазовор бўлган. У вафот этганидан кейин ҳам унинг ўғиллари Истами ва бошқа авлодлар Турк Хоконлигини қенгайтириб, мустахкамлашда давом этишди. Буминнинг жасоратли қарорлари туфайли туркийлар сиёсий ва иқтисодий мустақилликка эришиб, ўз маданий меросларини сақлаб қолишди ва дунё саҳнасига чиқдилар.

Бумин хокон ҳақидаги бу ҳикоя бизга шуни кўрсатадики, у фақат жангчи эмас, балки ўз халқини мустақилликка олиб чиққан доно сиёсатчи ва тарихий шахс эди.

Бумин хокон даврида Шарқий ва Ғарбий Турк хоконликлари ташкил топиши туркий халқларнинг дунёда юксалишининг бошланиши сифатида қаралади. Бу бўлиниш нафақат географик, балки сиёсий ва маданий жиҳатдан ҳам халкнинг тарихида янги саҳифаларни очди.

Бумин хокон ва Шарқий Турк хоконлиги

552-йилда Бумин хокон Жужанларга қарши галабадан сўнг, Турк Хоконлигини барпо этади. Бу давлат кучли ҳарбий ва сиёсий тузилишга эга бўлиб, туркий қабилалар бирлашди. Бумин хокон Шарқий Турк Хоконлигини бошқаришни ўз зиммасига олади. Унинг пойтахти Олтой тоғлари яқинида жойлашган бўлиб, бу ҳудуд Марказий Осиёнинг савдо йўлларига яқин эди. Шарқий Турк Хоконлиги турли халқлар ва маданиятлар билан доимий алоқада бўлиб, ипак йўли орқали Хитой билан савдо-сотиқни ривожлантирди.

Ғарбий Турк хоконлигининг асос солиниши

Буминнинг укаси Истами хокон Ғарбий Турк Хоконлигини бошқаришга тайинланди. Ғарбий Турк Хоконлиги Марказий Осиёдан ғарбга томон қенгайиб, Каспий денгизигача бўлган ҳудудларни қамраб олди. Истами хокон Ғарбий Турк Хоконлигининг кучини мустахкамлаш учун Сосонийлар давлати билан иқтисодий ва сиёсий алоқаларни йўлга қўяди, ҳатто Византия билан ҳам дипломатик алоқаларни ўрнатади. Шу тариқа, Ғарбий

Турк Хоконлиги Европа ва Осиё давлатлари ўртасида мухим стратегик ўрин эгаллайди.

Шарк ва Гарбга бўлинишнинг сабаблари ва ахмияти

Бумин хокон ўз давлатини икки қисмга бўлиш орқали хоконликни самарали бошқаришга эришди. Бу бўлиниш турли ҳудудларда яшовчи қабилаларнинг эҳтиёжлари ва сиёсий манфаатларини мувофиқлаштиришга ёрдам берди. Шарқий хоконлик савдо ва маданий алоқаларга кўпроқ ургу берган бўлса, Гарбий хоконлик кенгайиш ва ташқи алоқаларга диққатни қаратган.

Хулоса

Бумин ва Истами хоконлар қурган бу давлат ўша даврда қучли ҳарбий ва сиёсий қуч сифатида тарихда мухим из қолдирди. Шарқий ва Гарбий Турк хоконликлари орқали туркий халқлар ўз маданиятини кенг ёйиб, халқаро сиёсатда ҳам аҳамиятли ўрин эгаллашди.

Temur Legendary